

בין כוס ראשון לשני

התחיל עדיין בהגדה רק שמזג הכוס והכין עצמו לאמירת הגדה ג"כ אסור ובעל המאור מתיר בכל גווי וכ"כ התוס' בדף ק"ג דדוקא בהלל או בברכת אשר גאלנו אסור והמחבר סתם בסעיף א' כדעת הרמב"ן ואפילו לענין כוס של מצוה ומכ"ש בכוס של רשות עיין בביאור הגר"א שם ס"ק ד'.

11. שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן קיח

אשר שאל בענין מי שהוא רעב באמצע ההגדה, הנה דבר זה מחלוקת הר"ה עם הרמב"ן במלחמות דלדעת הר"ה מותר אפי' באמצע הגדה ולדעת הרמב"ן אסור, והח"י סי' תע"ג מתיר בפשיטות, וכן נקט הפר"ח ובמ"ב בשעה"צ אות ט' חושש להחמיר, ובשו"ע הגר"ז סי' תע"ג סי"א מקיל להלכה, ואם אדם רעב מע"פ או שהוא בכור והתענה אפשר להתיר לו לכתחלה בין כוס ראשון לשני, וכן מביא בס' ויגד משה סי' ט"ו אות י"ד בשם הגאון הצ' המפ' ר"ש רוזנברג מאונסדורף שהי' בכור ואכל מרק בין כוס ראשון לשני, ולאחר מזיגת כוס שני ובפרט אחרי שהתחיל כבר ההגדה יחמיר לכתחלה אם לצורך הרבה והרעבון מפריע לו באמירת ההגדה כדאים גדולי פוסקים המתירים לסמוך עליהם להקל.

12. שו"ת אור לציון חלק ג פרק טו - דיני ליל הסדר אות ז

ז. שאלה. האם אפשר לאכול ולשתות לאחר הקידוש בליל פסח.

תשובה. יש להמנע מאכילה בליל פסח עד אכילת מצה, כדי לאוכלה בתאבון. ומי שקשה לו, וכגון בכור שהתענה בערב פסח, יאכל לאחר הקידוש לפני שנוטל ידיו לאכילת הכרפס דברים קלים כמו ביצה וכדומה, ויברך עליהם ברכה אחרונה. ולא ישתה קפה וכדומה הסותמים את התאבון. אולם משהתחיל באמירת ההגדה לא יאכל ולא ישתה כלום. ואף מדיבור שאינו מענין ליל הסדר יש להזהר שלא לדבר בשעת אמירת ההגדה.

13. שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק טו - דיני ליל הסדר הערה ז

ואולם יש להזהר לעשות כן קודם שנוטל ידיו ואוכל את הכרפס, שכן אם יאכל כזית לאחר הכרפס, הרי יתחייב אז בברכת בורא נפשות, והרי יש ראשונים שלדעתם אין מברכים ברכת בורא פרי האדמה על המרור משום שנפטר בברכה שבירך על הכרפס, ולדעתם אין מברכים ברכה אחרונה על הכרפס, וכמבואר בב"י בסימן תע"ג, ואם יברך ברכה אחרונה, נכנס לבעיה של ברכה ראשונה על המרור. (וראה בספר אור לציון שם תשובה י"ט ובבאורים שם). ועל כן יש לאכול ולברך ברכה אחרונה לפני הכרפס.

מספר המצות

14. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

אמר שמואל: לחם עני (כתיב) - לחם שעונין עליו דברים. תניא נמי הכי לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה. דבר אחר: לחם עני - עני כתיב, מה עני שדרכו בפרוסה - אף כאן בפרוסה (לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי, משום ברכת המוציא, דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות, ובצוע מאחת מהשלימות).

15. תוספות מסכת פסחים דף קטז עמוד א

מה דרכו של עני בפרוסה - נראה דגם המוציא צריך לברך על הפרוסה ... משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שבצע על השלימה ... אך ר"י היה מברך המוציא על השלימה והדר על אכילת מצה על הפרוסה ובצוע משתייהן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישית כריכה כדי לקיים מצוה בשלשתן.

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

יין, איתמר משמיה דרב נחמן: צריך הסיבה, ואיתמר משמיה דרב נחמן: אין צריך הסיבה. ולא פליגי, הא - בתרתי כסי קמאי, הא - בתרתי כסי בתראי. אמרי לה להאי גיסא, ואמרי לה להאי גיסא. אמרי לה להאי גיסא: תרי כסי קמאי - בעו הסיבה, דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות. תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה - מאי דהוה הוה. ואמרי לה להאי גיסא: אדרבה, תרי כסי בתראי בעו הסיבה - ההיא שעתא דקא הויא חירות, תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה - דאכתי עבדים היינו קאמר.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ב

שותה בהסיבה ואינו מברך אחריו.

3. משנה ברורה סימן תעג ס"ק יא

(יא) ואינו מברך אחריו - על הגפן וכו' אפילו שתה רביעית דסומך על מה שיברך ברהמ"ז לבסוף ועוד דהרי יברך ברכה אחרונה לסוף ד' כוסות ובסימן תע"ד יתבאר היטב:

4. משנה ברורה סימן רעב ס"ק לז

(לז) דבהמ"ז פוטרנו - דכוס של קידוש הוא ג"כ בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה:

5. ביאור הלכה סימן קעד סעיף ו

וכן פוטרנו יין שלפני המזון - אין דין זה ברור עיין ברמב"ן במלחמות פרק ע"פ ובר"ן דסוברים שם דבין בין של קידוש ובין שאר יין שלפני המזון צריך ברכה אחרונה וכן דעת התוספות פסחים [ק' ע"ב] סוד"ה ידי יין ע"ש ולפ"ז נראה שנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו

לשתות בין כוס ראשון לכוס שני

6. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד ב

משנה. מזגו לו כוס שלישי - מברך על מזונו. רביעי - גומר עליו את הלל, ואומר עליו ברכת השיר. בין הכוסות הללו, אם רוצה לשתות - ישתה. בין שלישי לרביעי לא ישתה.

7. ספר כלבו סימן נ

ואפשר לומר שאף בין ראשון לשני לא ישתה כדי ישתכר וימנע מעשות הסדר ומקריאת ההגדה והאי דנקט בין שלישי לרביעי ולא ביאר בין ראשון לשני משום דמלתא דלא שכיחא הוא להיות אדם שותה כל כך קודם אכילה, וה"ר יוחנן כתב דין שלפני המזון אינו משתכר, מ"מ ראוי להזהר שלא לשתות אם לא לצורך גדול בין ראשון לשני.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ג

אם ירצה לשתות כמה כוסות, הרשות בידו; ומכל מקום ראוי ליזהר שלא לשתות בין ראשון לשני, אם לא לצורך גדול, כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה.

9. משנה ברורה סימן תעג ס"ק טז

(טז) כדי שלא ישתכר - משמע דוקא יין או שאר משקין כה"ג המשתכרין אבל משקה שאין משתכר מותר לשתות בין הכוסות:

10. ביאור הלכה סימן תעג סעיף ג ד"ה * הרשות בידו

הרשות בידו - וכ"ז בין הכוסות אבל אם מזג הכוס והתחיל לדרוש עליו בהגדה אינו ראוי להפסיק באמצע כ"כ הרמב"ן בהשגותיו וכ"כ הר"ן. ומשמע מדבריו עוד יותר דאפילו לא

ולוקח שני ריקין חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר +דברים ט"ז+ לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה. ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ד

מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור וחרוסת וכרפס או ירק אחר (וחומץ או מי מלח) ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ונהגו בבשר וביצה.

18. רמ"א אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף א

אבל בשבת או שאוכל עם הרבה בני אדם וצריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית, מותר לבצוע כפי מה שצריך לו

19. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן טז

עכ"פ לדינא יש לנו לעשות כהרמ"א, דבאיכא גם אחריני צריך ליתן לכל אחד מהמסובין לא פחות מכזית, ויותר טוב שגם כשאוכל בעצמו יאכל לא פחות מכזית בשעת הברכה

20. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן טז

וא"כ בלילי פסח שאף הג' מצות - שרוב העולם נוהגין זה יותר ממאה שנים, שלענין זה אכשור דרי, ועושין מצות דקות - שאף אם הם מצות גדולות לא יספיק, אם ידקדקו לאכול כזית מצה, אלא לשנים. וכפי המנהג גם האפיקומן אוכלין מאלו המצות, שהרי המנהג הוא שעושין יחץ, וחצי האחת מניחין לאפיקומן. וודאי לא יספיק, דהא לכתחילה צריך שיעור חמישה זיתים לאחד, שיעור שני זיתים בשעת הברכה, שיעור כזית אחד לכורך, ושיעור שני זיתים לאפיקומן. ואף אם יקילו מלאכול כזית שני לברכת המוציא, ויקילו באפיקומן לאכול רק כזית אחד, הרי ג"כ הא מוכרח לאכול שלשה חתיכות מצה בשיעור כל אחד לא פחות מכזית. ונמצא שלא שייך כלל הג' מצות, אלא לבעה"ב ולאישתו. ואם ירצה ליתן גם לכל המסובין מבניו ובנותיו, אף רק להחייבין במצוות, הרי יצטרך להוסיף על המצות, שוודאי לא נכון לעשות, שהרי היה צריך אדרבה לגרוע משום לחם עוני, ולא להוסיף. ולכן אין לעשות כן, אלא יסדרו שיהיה לכל אחד מהזכרים לחם משנה מיוחד. ואם נתברך גם בבנות, תהיה מצורפת לאחד מן הבנים. ואם כולן בנות, יתן ג"כ לכל שתי בנות, שהן יותר מי"ב שנה, ג' מצות בפני עצמן. ולקטנים שהם כבר יכולין לאכול כל הזיתים צריך ליתן ג"כ מצות מיוחדות.

21. שו"ת אור לציון חלק ג פרק טו - דיני ליל הסדר אות יב

יב. שאלה. האם כל המסובים צריכים לאכול שני שיעורי כזית באכילת מוציא מצה.

תשובה. בעל הבית הנוטל מהמצות שבקערה צריך לאכול כזית מהמצה השלימה העליונה וכזית מהמצה האמצעית הפרוסה. ושאר בני הבית שאין לפניהם קערה, ואין מקבליים מהמצות שבקערה אלא חתיכה קטנה מכל מצה, ואת שיעורי הכזית אוכלים ממצות אחרות, מעיקר הדין די להם לאכול שיעור כזית אחד, ומכל מקום המנהג לאכול שני שיעורי כזית, וכן ראוי לנהוג. ובמקום שיכולים לסדר מספר קערות ליל סדר באופן שלכל המסובים יהיה כזית מהשלימה וכזית מהפרוסה הרי זה משובח.